

SPISOVATELKA
PETRA DVOŘÁKOVÁ
ve své nové knize
Návrat ukazuje život
řádových sester
v klášteře. Psala podle
vlastních zkušeností,
ve 14 letech vstoupila
do řádu.

TEXT: EVA TICHÁ / FOTO: ARCHIV NAKLADATELSTVÍ HOST

Jak dlouho jste knihu psala?
Dlouho, začala jsem někdy na podzim 2022 a kniha i audiokniha vyšly až letos. Hodně jsem přepisovala a s psaním jsem se dost trápila.

Proč?
Některé věci jsem podcenila. Často píšu v ich-formě v přítomném čase, ale v tomto případě to byla past, protože mě jazyk nepustil do minulosti a vzpomínek, tak jsem text přepsala. Ale naběhla jsem si i v jiných věcech, třeba mi nedošlo, že když jsou sestry v klášteře stejně oblečené a také se snaží chovat stejně, bude se to v textu špatně odlišovat a popisovat. Bylo toho prostě víc.

Za zdi ženského kláštera ve vašem příběhu nepanuje zrovna přátelské prostředí, sama jste to jako řádová sestra poznala. I když nejde o autobiografii, trpěla jste při psaní autocenzurou?

To byl další důvod, proč mi psaní tak dlouho trvalo. Můj redaktor mi text vrátil přepracovat, zdálo se mu, že sestry jsou strašně zlé, a já nechtěla, aby tak působily. Hodně jsem je polepšovala, vlastně oproti realitě, kterou jsem v klášteře zažila, možná až příliš. A ani tak z toho podle některých čtenářů nevycházejí dobře.

Život v klášteře je podle vaší knihy tvrdý, hlavně kvůli vztahům. Tušila jste něco takového, když jste tam sama vstupovala?

Když tam jdete, víte, že vás čeká tvrdý režim v tom smyslu, že budete tvrdě pracovat, že se musí dodržovat spousta věcí, panuje tam přísný řád. Tedy když jste dospělá, jenže já tam šla jako čtrnáctileté dítě s naprosto naivní představou. Zcela vážně jsem si myslela, že sestry jsou lepší lidé nebo aspoň usilují o to, být lepšími lidmi, jenže ono to tak nebylo. Pravdou ale je, že tohle si možná myslí i dospělí mimo klášter.

Proč si řádové sestry idealizujeme?
To je dost samozřejmá reakce většiny lidí. Když na vás navlečou hábit, lidé se k vám okamžitě začnou chovat jinak. Vy tím oblečením něco komunikujete, říkáte, že žijete zvláštním způsobem života, který stojí na třech slibech - chudobě, čistotě a poslušnosti. A to vyvolává dojem, že jste zvláštní osobnost, proto k vám přistupují jinak. Tohle mi říkají věřící i nevěřící - jakmile vidí člověka v hábitu, cítí určitý respekt. Ale samozřejmě je to velká iluze.

Ztratila jste tuhle iluzi i vy sama?
Ztratila. Když jsem do kláštera na začátku 90. let přišla, bylo tam asi 80 sester starší generace kolem sedmdesátky a výš. Celá střední a mladá generace tam kvůli komunismu prakticky chyběla. A když k tomu připočítáte uzavřené prostředí, měl tenhle ženský kolektiv mnoho vrtolů a já ztratila iluze velmi brzy.

Kdy vám došlo, že je všechno jinak, než jste si myslela?
S tím začnete bojovat prakticky okamžitě. Moje představy se začaly velmi rychle drobit. Uvědomovala jsem si, že sestry jsou agresivní, jsou v častých pútkách, utrhávají se na sebe, uplatňují na vás moc. Nejhorší tam nebyla ani dřina, ani tvrdý režim, ale všechno ty sváry mezi ženami. Já navíc byla dítě a nemohla jsem jim být rovnocenným partnerem.

Co to s vámi dělalo?
Vedlo mě to k tomu, že jsem se čím dál víc uzavírala do svého vnitřního světa a začala jsem se jim vzdalovat. Stále víc mi bylo jasné, že realita nemá nic společného s tím, po čem jsem toužila. Nicméně to nevedlo k tomu, že bych uvažovala o odchodu, v tom věku jsem nebyla na takové úvahy ještě zralá. Já tam šla jako dítě za Boží láskou a sama jsem se z toho prostředí nedokázala dostat.

Co přivádí do kláštera Janu, hlavní hrdinku vaší knihy?
Je to mladá žena, která přirozeně jako každý jiný mladý člověk hledá lásku. A když jednoho dne zažije ten okouzlující zážitek, o kterém často věřící mluví jako o duchovním obrácení, kdy mají pocit, že zažili Boží lásku, odejde do kláštera. Myslí si, že tuto lásku tam bude skrze společenství prožívat pořád, to spolu máme asi společné.

> Petra Dvořáková (47)

Spisovatelka, vystudovala filozofii
na Masarykově univerzitě v Brně. Než začala psát, pracovala jako zdravotní sestra.

Její zatím poslední kniha
se jmenuje Návrat a čtenáře přenáší do kláštera mezi řádové sestry.

Do povědomí čtenářů
se poprvé zapsala knihou rozhovorů Proměněné sny, za kterou získala cenu Magnesia Litera. Pozdější román Dědina byl jednou z nejprodávanějších knih, audiokniha se stala absolutním vítězem Audioknihy roku 2019.

Život
v klášteře
byl tvrdý

Prožívala jste něco podobného?
Určitě. I u mě to rozhodnutí vycházelo z duchovního zážitku, který je velmi dobře psychology a sociology popsán. K náboženské konverzi, tedy k tomu, kdy člověk přijme náboženskou identitu, se schyluje dlouhodobě. Většinou to souvisí s dlouhodobou frustrací, kdy se vám v životě nedostává naplnění některých potřeb. Pak dojde k bodu obratu, který lidé popisují tak, že je zasáhl Bůh, a oni to tak skutečně i prožívají.

V klášteře to nebylo dobré, přesto jste tam vydržela čtyři roky. Co se pak stalo?
Vyřešilo se to tím, že mě vyhodili. Když jsem zpětně vyhledala jednu - tenkrát už taky bývalou - řádovou sestru, vyšlo najevo, proč jsem musela odejít. Ona se mi tehdy za něco chtěla pomstít, tak řekla představeným, že mě viděla s nějakým klukem. Pro ně to byl impuls, jak mě vyloučit a celé to ukončit.

Bylo to úlevné, nebo naopak zraňující?
Bylo to úlevné a byla jsem ráda, že mě někdo dospělý z toho vysvobodil. Já už sice také byla dospělá, bylo mi 18 let, ale tím, jak jsem si neprošla pubertou a tohle období přeskočila, nedospívala jsem v přirozeném prostředí a neuměla jsem určité věci řešit.

Tušíte, zda jsou dnes poměry v klásterech jiné, lepší?
Bude to různé, určitě budou ty, kde panuje zdravé prostředí, ale stejně tak budou takové, kde to bude fungovat jako tehdy před 30 lety. Musíte si uvědomit, že do klášterů přicházejí většinou určité typy osobností, občas taky mají za sebou různé frustrace nebo i traumata. Takové osobnosti mají sklony zapadnout do nějaké náboženské instituce, kde je vlastně pohodlné žít. Je to velmi bezpečné prostředí, zodpovědnost tam za vás přebírají představení, vy jenom posloucháte. Ale na to, aby vám něco takového vyhovovalo a vy jste v tom vydržela, musíte opravdu být určitý typ osobnosti, musí vám vyhovovat být závislá a je to vykoupeno tím, že odevzdáte svou svobodu do rukou představených.

Existuje nějaká statistika, kolik žen z klášterů odejde a vrátí se zpět do civilního života?
Moje zkušenost byla díky době zcela unikátní. Já když tam krátce po pádu komunismu přišla, v klášteře zcela chyběla střední generace žen. Byly tam jen stařenky, které se vrátily do naprosto zrušoveného místa, z něhož byly kdysi vyhnány, a pak tam byly dívky ve věku o něco starším než já. Můžu mluvit jen z vlastní zkušenosti, ale z té zhruba desítky mladých sester asi sedm odešlo. Vlastně už se nikdy nepodařilo navázat na to původní, co v klášteře fungovalo.

Čím si to vysvětlujete?
Těch důvodů je řada. Obecně se stále méně lidí hlásí ke katolické církvi, církev u nás ztrácí kvůli některým svým postojům, kvůli vyjádřením některých představitelů a jejich chování. Kláštery nebo kongregace nedokážou přilákat mladé lidi. Taky často jejich původní poslání převzaly jiné instituce. Například v případě kláštera, kde jsem žila já, to byla domácí péče. Dnes existují agentury domácí péče, často tuto práci dělá Charita, takže pokud budou chtít kláštery přežít, musí nabídnout nějaký nový smysl a poslání, proč obětovat normální život. To vyžaduje především obnovu myšlení v církvi, protože jinak se vám z toho stává tak trochu uskupení vychýlených osobností, které se jen utvrzují v tom, že jejich pohled na svět je jediný správný, a co se děje kolem nich, jsou nebezpečné věci.

Proč jste se k tématu vrátila teď po 30 letech?
Já jsem v klášteře byla čtyři roky a tahle zkušenost se přirozeně integrovala do mého života, brala jsem to jako samozřejmost, která ke mně patří, a asi jsem musela zestárnout, aby mi došlo, že to vlastně vůbec není samozřejmá zkušenost. Pomohly mi k tomu poznání i moje děti, dnešní doba je jiná a věci z přelomu 80. a 90. let jim přijdou naprosto cizí. Bylo to přelomové období, které už se nebudou opakovat. Uvědomila jsem si, že bych se do toho světa chtěla myšlenkami vrátit a nějak tu zkušenost zachytit, být nejde o autobiografii.

Kdybyste tu knížku psala před deseti lety, byla by jiná?
To je otázka... Moje zkušenost je pořád stejná, jen s odstupem a s přibývajícimi roky možná narostl vzpomínkový optimismus. Ale ten trval jen do chvíle, kdy jsem se loni v létě pokusila sestry v klášteře navštívit. To jsem se zase velmi rychle vrátila do reality.

Co se stalo?
Dopadlo to úplně katastrofálně. Když jsem zazvonila, sestry mě ani nepustily dovnitř, agresivně se se mnou odmítly bavit.

Proč?
Myslím, že se to táhne od mé knihy Proměněné sny, která vyšla v roce 2006 (kniha rozhovorů popisuje zkušenosti 10 lidí s církví z přelomu 80. a 90. let). Církev ji vnímá jako nesmírně kontroverzní, jako znevážení jejích témat, pošpinění dobrého jména a myslím, že od té doby ke mně někteří chovají čirou nenávist. Ačkoli to je kniha především o lidských osudech a nešvary církve se tam vyjevují spíš na pozadí. V očích některých věřících jsem ale rozkryla něco, co mělo zůstat skryté, co je tabu. A také jsem v něčem narušila idealizované představy o církvi a lidech v ní.

Co jste dělala, když vás z kláštera vyhodili tenkrát v mládí?
Pro mě to nebylo šťastné období a vedlo to k tomu, že jsem si velmi rychle našla vztah a vdala se, aniž bych si uvědomila, že je to zase určitá forma útěku ze složité situace. Až v průběhu let jsem se sama sebe ptala, proč jsem v životě udělala takové chyby.

Na co jste přišla?
Člověk si v jisté chvíli uvědomí, že lásku, štěstí, vnitřní stabilitu nebo cokoli jiného, co hledá jinde nebo u někoho jiného, musí najít jen a pouze u sebe.

Říkáte, že kvůli pobytu v klášteře jste neměla vlastní pubertu. Jak jste prožívala pak tu u svých dětí?
Každý měl jinou. Já mám jednoho extroverta, druhého introverta a tomu odpovídala puberta. Dominik šel do boje, do diskusí, Vítek je flegmatik, po kterém všechno stékalo. Pojala jsem tohle období tak, že jsem syny nechala dýchat. Měli jasné mantinely, co se nedělá, zbytek byl na nich. Snažila jsem se s nimi komunikovat s respektem, chápat, co prožívají.

A podařilo se?
Teď to zní dost uhlazeně, že to bylo v klidu, ale je jasné, že každá puberta nese horké chvíle, a já ne vždy dokázala zůstat nad věcí. Pamatuju si, jak jsem jednou kamarádce psychoterapeutce řekla, že Dominik se se mnou příšerně dohaduje, startuje na mě. Vysvětlila mi, že je to fajn, že je to dobře, protože se nebojí projevit emoce. V té chvíli jsem se přestala trápit.

Dohnala jste někdy později vlastní pubertu?
Ne, to asi nejde a někdy mám pocit, že jsem pořád to čtrnáctileté děcko. Často jsem viděla v klášteře, že ty staré ženy jsou vlastně pořád takové malé děti. Vyprávěly mi příběhy, jak se do kláštera dostaly ve 12 letech, byly to holčičky, které si hrály s panenkami, plakaly po mamince a najednou se ocitly v cizím prostředí v uzavřené komunitě dospělých žen. To se na vás nějak musí podepsat. Ani mě tehdy v svých 14 letech neměli do kláštera přijmout, ale v 90. letech se děly různé věci. Dnes už by se to nestalo. Doufám.

Vás po návratu do civilního života nečekaly zrovna lehké věci. Musela jste se vyrovnat s leukémií tehdy tříletého syna, později s rozvodem, smrtí partnera, anorexí... Pomáhala vám víra?
Moje víra se onemocněním syna strašně otřásla. Najednou si uvědomíte, že nemůžete věřit na zázrak, že takhle to v životě nefunguje. Čekáte každý den, jestli to dítě zvládne, nebo ne, a pak mnoho let, jestli se nemoc nevrátí. Mně to mou tehdejší víru strašně rozbilo. A je to dobře, protože se mohla přestrukturovat na něco jiného. Ani později, když zemřel partner, to nebylo tak, že by mi víra pomohla snáz se vyrovnat s jeho smrtí. Že bych našla útěchu tím, že si řeknu, že je teď v nebi a že se jednou shledáme. To jsou takové laciné představy, které si asi lidé vybaví.

Změnila jste pohled na život?
Určitě. Od té doby si považuji života. Naprosto rozumím tomu, že když se člověk ráno probudí a má zdravé děti, partnera, práci a střechu nad hlavou, že je to veliký důvod ke štěstí a ke spokojenosti. Paradoxně mi tohle zlé dopřálo pocit životního štěstí z úplně obyčejných každodenních věcí, z toho obyčejného života, který s sebou nese i problémy.

Dál vám něco pozitivního do života i čtyřletý pobyt v klášteře?
Velikou trpělivost, nesmírnou vytrvalost, sebedisciplínu a určité poučení, že člověk je vždycky člověkem, i se svými chybami. Díky klášteru jsem získala toleranci, empatii a lidskost, přestože tam jsem nic z toho tehdy příliš neměla.

Proč jsou na obálce vaší nejnovější knihy Návrat vlastně včely?
Kláster se svým způsobem podobá uspořádání včel, je v něm matka představená - královna a kolem jsou sestry-dělnice, které konají podle její vůle, protože je to vůle Boží. A je v tom také symbol neklidu. Když se včely začínou rojit, hledají svůj domov. A přesně to cítí i hlavní hrdinka knihy.